

Kolluk Görevlilerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Temel İlkeler¹

27 Ağustos - 7 Eylül 1990 tarihlerinde Havana, Küba’da gerçekleştirilen Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahına ilişkin Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi tarafından kabul edilmiştir

Kolluk görevlilerinin² çalışmaları büyük önem taşıyan toplumsal bir hizmet olduğundan ve bu nedenle bu görevlilerin çalışma koşullarının ve durumlarının korunması ve gerektiğinde iyileştirilmesi ihtiyacı bulunduğundan,

Kolluk görevlilerinin yaşamına ve güvenliğine yönelik bir tehdidin, bir bütün olarak toplumun istikrarına yönelik bir tehdit olarak görülmesi gerektiğinden,

Kolluk görevlileri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde güvence altına alınan ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de yeniden teyit edilen yaşam hakkı, özgürlük ve kişi güvenliği hakkının korunmasında hayati role sahip olduğundan,

Hapishane görevlilerinin, görevleri sırasında güç kullanabileceği koşullar Mahpuslara Muameleye Dair Asgari Standart Kurallar'da belirtildiğinden,

Kolluk Görevlileri İçin Davranış Kuralları'nın 3. maddesi, kolluk görevlilerinin yalnızca kesinlikle gerekli olduğunda ve görevlerinin ifası için gerekli olduğu ölçüde güç kullanabileceklerini öngördüğünden,

Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahına ilişkin Yedinci Birleşmiş Milletler Kongresi için İtalya'nın Varenna kentinde yapılan hazırlık toplantısında, kolluk görevlilerinin güç ve ateşli silah kullanımına dair kısıtlamalar üzerine yapılacak çalışmalar sırasında göz önünde tutulması gereken unsurlar üzerinde anlaşmaya varıldığından,

Yedinci Kongre, diğerlerinin yanı sıra 14 sayılı kararında, kolluk görevlileri tarafından güç ve ateşli silah kullanımının insan haklarına saygıyla orantılı olması gerektiğini vurguladığından,

Ekonomik ve Sosyal Konsey, 21 Mayıs 1986 tarihli ve 1986/10 sayılı kararının IX. bölümünde, Üye Devletleri, Davranış Kuralları'nın kolluk görevlilerinin güç ve ateşli silah kullanımına yönelik uygulanmasına özellikle dikkat etmeye davet ettiğinden ve Genel Kurul, diğerlerinin yanı sıra, 4 Aralık 1986 tarihli ve 41/149 sayılı kararında, Konsey tarafından yapılan bu tavsiyeyi memnuniyetle karşıladığından,

Kolluk görevlilerinin, adaletin idaresi, yaşam hakkı, özgürlük ve kişi güvenliği hakkının korunmasındaki rollerinin, kamu güvenliğini ve toplumsal barışı sağlamadaki

¹ Hafıza Merkezi tarafından çevrilmiştir.

² “Kolluk görevlileri” kavramı, Kolluk Görevlileri İçin Davranış Kuralları'nın 1. maddesinin izahı uyarınca atanmış veya seçilmiş olsun, polis yetkilerini, özellikle de tutuklama veya gözaltı yetkilerini kullanan tüm kanun görevlilerini kapsamaktadır. Üniformalı olsun ya da olmasın, polis yetkilerinin askeri makamlar ya da Devlet güvenlik güçleri tarafından kullanıldığı ülkelerde, kolluk görevlileri tanımı bu hizmetlerin görevlilerini de içerecek şekilde kabul edilecektir.

sorumluluklarının ve niteliklerinin, eğitimlerinin ve davranışlarının öneminin, kişisel güvenlikleri göz önünde bulundurularak dikkate alınması uygun olduğundan,

Kolluk görevlilerine uygun görevleri temin ve teşvik etmeye ilişkin yükümlülükleri konusunda Üye Devletlere yardımcı olmak üzere oluşturulan aşağıdaki temel ilkeler, Hükümetler tarafından kendi ulusal mevzuatları ve uygulamaları çerçevesinde dikkate alınmalı ve [bu ilkelere] saygı gösterilmeli ve kolluk görevlilerinin yanı sıra hâkimler, savcılar, avukatlar, yürütme organı ve yasama organı üyeleri ve kamuoyu gibi diğer kişilerin de dikkatine sunulmalıdır.

Genel hükümler

1. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, kolluk görevlileri tarafından kişilere karşı güç ve ateşli silah kullanımına ilişkin kurallar ve yönetmelikler oluşturur ve bunları uygular. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, bu tür kural ve yönetmelikleri oluştururken güç ve ateşli silah kullanımıyla ilgili etik hususları sürekli olarak göz önünde bulunduracaklardır.
2. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, mümkün olduğunca geniş bir araç yelpazesi geliştirmeli ve kolluk görevlilerini, güç ve ateşli silahların farklılaştırılmış bir şekilde kullanılmasına olanak tanıyacak çeşitli silah ve mühimmat türleriyle donatmalıdırlar. Bunlar arasında, kişilerin ölümüne ya da yaralanmasına yol açabilecek araçların kullanımının giderek daha fazla sınırlandırılması amacıyla, uygun durumlarda kullanılmak üzere öldürücü olmayan etkisiz hale getirici silahların geliştirilmesi de yer almalıdır. Aynı amaç doğrultusunda, her türlü silah kullanma ihtiyacını azaltmak için kolluk görevlilerinin kalkan, kask, kurşungeçirmez yelek ve kurşungeçirmez ulaşım araçları gibi öz savunma ekipmanlarıyla donatılması da sağlanmalıdır.
3. Öldürücü olmayan etkisiz hale getirici silahların geliştirilmesi ve kullanımı, olayla ilgisi olmayan kişileri tehlikeye atma riskini en aza indirmek için dikkatle değerlendirilmeli ve bu tür silahların kullanımı özenle denetlenmelidir.
4. Kolluk görevlileri, görevlerini yerine getirirken, güç ve ateşli silah kullanımına başvurmadan önce mümkün olduğunca şiddet içermeyen yöntemlere başvururlar. Güç ve ateşli silahları, ancak diğer yöntemler etkisiz kaldığında ya da amaçlanan sonuca ulaşma konusunda herhangi bir umut vaat etmediğinde kullanabilirler.
5. Yasalara uygun güç ve ateşli silah kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlarda, kolluk görevlileri:
 - a. [Güç ve ateşli silah] kullanımında ölçülü davranmalı ve suçun ciddiyeti ve ulaşılmak istenen meşru hedefle orantılı hareket etmelidirler,
 - b. Zarar ve yaralanmayı en aza indirmeli ve insan hayatına saygı göstermeli ve korumalıdırlar,
 - c. Yaralanan veya etkilenen kişilere mümkün olan en kısa sürede yardım ve tıbbi destek verilmesini sağlamalıdırlar,
 - d. Yaralanan veya etkilenen kişinin akrabalarının veya yakın arkadaşlarının mümkün olan en kısa sürede haberdar edilmesini sağlamalıdırlar.
6. Kolluk görevlileri, güç ve ateşli silah kullanmaları sonucunda yaralanma veya ölüme sebep olduklarında, 22. ilkeye uygun olarak olayı derhal üstlerine bildirirler.

7. Hükümetler, güç ve ateşli silahların kolluk görevlileri tarafından keyfi veya kötüye kullanımının kendi yasaları uyarınca suç olarak cezalandırılmasını sağlarlar.
8. İç siyasi istikrarsızlık veya diğer kamusal acil durumlar gibi istisnai koşullar, bu temel ilkelerden sapmayı meşrulaştırmak için ileri sürülemez.

Özel hükümler

9. Kolluk görevlileri, yakın bir ölüm veya ciddi yaralanma tehdidine karşı meşru müdafaa veya başkalarını savunmak, hayati tehlike içeren özellikle ciddi bir suçun işlenmesini önlemek, böyle bir tehlike arz eden ve kendilerine direnen bir kişiyi yakalamak veya kaçmasını önlemek amaçları dışında ve bu amaçlara ulaşmak için daha az aşırı araçlar yetersiz kalmadıkça başkalarına karşı ateşli silah kullanamazlar. Her halükarda, ateşli silahların kasıtlı olarak ölümcül şekilde kullanılmasına sadece yaşamı korumak için kesinlikle kaçınılmaz olduğu durumlarda başvurulabilir.
10. Kolluk görevlileri, 9. ilkede öngörülen durumlarda, kendilerini gereğince tanıtmalı ve ateşli silah kullanma niyetlerine dair açık bir uyarıda bulunmalı ve bunu yapmak kolluk görevlilerini gereksiz yere riske atmayacaksa veya diğer kişiler için ölüm veya ciddi zarar riski yaratmayacaksa ya da olayın koşullarına göre bariz bir şekilde uygunsuz veya anlamsız olmayacaksa, uyarının dikkate alınması için yeterli süre tanınmalıdır.
11. Kolluk görevlilerinin ateşli silah kullanımına ilişkin kural ve yönetmelikler:
 - a. Kolluk görevlilerinin ateşli silah taşıma yetkisine sahip olduğu koşulları belirleyen ve izin verilen ateşli silah ve mühimmat türlerini belirten;
 - b. Ateşli silahların yalnızca uygun durumlarda ve gereksiz zarar riskini azaltacak şekilde kullanılmasını sağlayan;
 - c. Yersiz yaralanmalara neden olan veya yersiz bir risk oluşturan ateşli silahların ve mühimmatın kullanımını yasaklayan;
 - d. Kolluk görevlilerinin kendilerine verilen ateşli silahlar ve mühimattan sorumlu olmalarını sağlamaya yönelik usuller de dahil olmak üzere ateşli silahların kontrolünü, depolanmasını ve verilmesini düzenleyen;
 - e. Eğer uygunsa, ateşli silahlar ateşleneceği zaman yapılacak uyarıları belirleyen;
 - f. Görevlerini yerine getirirken ateşli silah kullanan kolluk görevlilerinin bunu bildirmelerini sağlayacak bir sistemi öngören;yönergeler içermelidir.

Kanuna aykırı toplantıların kolluk görevlileri tarafından denetimi

12. Herkesin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de yer alan ilkelere uygun olarak, kanuna uygun ve barışçıl toplantılara katılma hakkı olduğundan, Hükümetler, kolluk kuvvetleri ve kolluk görevlileri, güç ve ateşli silahların yalnızca 13. ve 14. ilkelere uygun olarak kullanılabileceğini kabul ederler.
13. Kolluk görevlileri, kanuna aykırı ancak şiddet içermeyen toplantıların dağıtılması sırasında güç kullanmaktan kaçınırlar veya bunun mümkün olmadığı durumlarda bu tür güç kullanımını gerekli olan en düşük düzeyde tutarlar.

14. Kolluk görevlileri, şiddet içeren toplantıların dağıtılmasında, yalnızca daha az tehlikeli yöntemlerin uygulanabilir olmadığı durumlarda ve yalnızca gerekli olan asgari ölçüde ateşli silah kullanabilirler. Kolluk görevlileri, 9. ilke de öngörülen koşullar dışında, bu tür durumlarda ateşli silah kullanamazlar.

Gözetiminde veya tutuklu bulunan kişilerin kolluk görevlileri tarafından denetimi

15. Kolluk görevlileri, gözetiminde veya tutuklu bulunan kişilerle ilişkilerinde, kurum içinde güvenlik ve düzenin korunması için kesinlikle gerekli olan veya kişisel güvenliğin tehdidi altında olduğu durumlar dışında güç kullanamazlar.
16. Kolluk görevlileri, gözetiminde veya tutuklu bulunan kişilerle ilişkilerinde, meşru müdafaa veya başkalarını yakın bir ölüm veya ciddi yaralanma tehdidi karşısında savunma veya gözetiminde veya tutuklu bulunan ve 9. ilke de belirtilen tehlikeyi arz eden bir kişinin kaçmasını önlemek için kesinlikle gerekli olan haller dışında ateşli silah kullanamazlar.
17. Yukarıdaki ilkeler, hapisane görevlilerinin, Mahpuslara Muameleye Dair Asgari Standart Kurulları'nda, özellikle de 33, 34 ve 54. kurallarda belirtilen hak, görev ve sorumluluklarına halel getirmez.

Nitelikler, eğitim ve danışmanlık

18. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, tüm kolluk görevlilerinin uygun eleme usulleriyle seçilmelerini, görevlerini etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için uygun ahlaki, psikolojik ve fiziksel niteliklere sahip olmalarını ve sürekli ve kapsamlı mesleki eğitim almalarını sağlarlar. [Kolluk görevlilerinin] görevlerini yerine getirmeye uygunlukları periyodik olarak değerlendirilmelidir.
19. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, tüm kolluk görevlilerinin güç kullanımı konusunda eğitim almasını ve uygun yeterlilik standartlarına göre sınava tabi tutulmasını sağlarlar. Ateşli silah taşınması gereken kolluk görevlilerine bu yetki, ancak bu silahların kullanımına ilişkin özel bir eğitimin tamamlanmasının ardından verilmelidir.
20. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, kolluk görevlilerinin eğitiminde, özellikle soruşturma sürecinde polis etiği ve insan hakları konularına, ihtilafların barışçıl yollarla çözümü, kitle davranışlarının anlaşılması ve ikna, müzakere ve arabuluculuk yöntemleri de dâhil olmak üzere güç ve ateşli silah kullanımına alternatiflere ve güç ve ateşli silah kullanımının sınırlandırılması amacıyla teknik araçlara özel önem verirler. Kolluk kuvvetleri, eğitim programlarını ve işleyiş usullerini yaşanan belirli olaylar ışığında gözden geçirmelidir.
21. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, güç ve ateşli silahların kullanıldığı durumlarda görev alan kolluk görevlilerine stres danışmanlığı sunarlar.

Bildirim ve inceleme usulleri

22. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, 6. ve 11. ilkelerde (f) atıfta bulunulan tüm olaylar için etkili bildirim ve inceleme usulleri oluştururlar. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, bu ilkeler uyarınca bildirilen olaylar hakkında etkili bir inceleme sürecinin varlığını temin eder ve bağımsız idari veya savcılık makamlarının yetkilerini uygun koşullarda kullanabilecek

konumda olmalarını sağlarlar. Ölüm ve ciddi yaralanma veya diğer vahim sonuçların ortaya çıktığı durumlarda, idari inceleme ve adli kontrolden sorumlu yetkili makamlara derhal ayrıntılı bildirim yapılır.

23. Güç ve ateşli silah kullanımından etkilenen kişiler veya yasal temsilcileri, yargı süreci de dâhil olmak üzere bağımsız bir sürece erişim hakkına sahiptirler. Bu kişilerin ölümü halinde bu hüküm, bakmakla yükümlü oldukları kişiler için de geçerlidir.
24. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, emirleri altındaki kolluk görevlilerinin yasa dışı güç ve ateşli silah kullanımına başvurduğunu ya da başvurmuş olduğunu bildikleri ya da biliyor olmaları gerektiği halde bu tür güç ve ateşli silah kullanımını önlemek, durdurmak ya da bildirmek için ellerinden gelen tüm tedbirleri almayan daha üst düzeydeki görevlilerin sorumlu tutulmasını sağlarlar.
25. Hükümetler ve kolluk kuvvetleri, Kolluk Görevlileri İçin Davranış Kuralları ve bu temel ilkelere uygun olarak, güç ve ateşli silah kullanma emrini yerine getirmeyi reddeden veya diğer görevliler tarafından bu tür bir kullanımı bildiren kolluk görevlilerinin herhangi bir cezai veya disiplin yaptırımına tabi tutulmamasını sağlarlar.
26. Kolluk görevlilerinin, bir kişinin ölümü veya ciddi şekilde yaralanmasıyla sonuçlanan güç ve ateşli silah kullanma emrinin açıkça kanuna aykırı olduğunu bilmeleri ve bu emri uygulamayı reddetmek için makul bir fırsata sahip olmaları halinde, amirin emirlerine itaat savunma olarak kabul edilmez. Sorumluluk her halükarda hukuka aykırı emirleri veren amirlere de aittir.